

*Проф. др Зоран Арсић,
Правни факултет, Нови Сад*

UDK 336.763.2

Списак учесника и записник са скупштине акционарског друштва

Резиме

Списак учесника представља део правне регулативе која се односи на одвијање скупштинске акционарске друштва. Решења су у складу са регулативом која је позната у упоредном праву.

Записник са скупштинске акционарске друштва представља документацију о стварању воље друштва, уколико није одлука скупштинске која није унета у записник правно не постоји.

Кључне речи: *скупштинска акционарска друштва, списак учесника, записник*

Законом о предузећима су, у складу са приступом који постоји у упоредном праву, регулисана и питања списка учесника на скупштини, као и скупштинског записника.

1. Списак учесника

Списак учесника у скупштини регулисан је у чл.254 Закона о предузећима.

Циљ списка учесника је олакшавање вођења скупштине и установљавања присутних особа.¹⁾ То, дакле, није листа за гласање, али може послужити и за то

1. Hüffer Uwe, Aktiengesetz, München 1999, op.cit., стр. 600; Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, München 1974, Band II, стр.200

када се допуни. Постоје, наиме и гледишта по којима се изједначава листа учесника и листа присутних, али су она прихватљива утолико што се мора извршити допуна листе учесника у складу са накнадним доласком акционара и њиховим напуштањем скупштине пре њеног завршетка. По својој суштини списак учесника служи за а) утврђивање кворума, б) олакшавање утврђивања исхода гласања (субтракциони метод) и ц) оцену забране вршења права гласа.

Законом о предузећима је утврђена обавезна минимална садржина списка учесника.

На првом месту у списак учесника уносе се акционари који су "присутни" у скупштини, чак и онда када се ради о акционарима који немају право гласа (приоритетне акције без права гласа).²⁾ Под присутним акционарима треба подразумевати оне који су се појавили. Ово се односи и на акционаре који имају право гласа, али нису испунили претпоставку за вршење права гласа (пријава, односно депоновање). Уношење акционара подразумева уношења њиховог личног имена, односно фирме када се ради о правном лицу. Ово се односи и на заступане акционаре и њихове пуномоћнике. Ако се акционар накнадно појави он, у сваком случају, мора бити унет у списак учесника, при чему време не мора бити означено.³⁾ У погледу превременог напуштања скупштине постоје различита опредељења. По владајућем мишљењу, и превремено напуштање скупштине мора бити унето у списак учесника.⁴⁾ Насупрот томе, постоји схватање према којем у случају превременог напуштања скупштине нема потребе исправљања списка учесника.⁵⁾ Ово гледиште сматрамо исправним, зато што уношење нечијег имена у списак учесника не значи да је то лице и узело учешћа у скупштини.⁶⁾ Ове разлике не постоје када се списак учесника проширује у функцији листе присутних. Тада сваки акционар који превремено напушта скупштину, чак и ако је то само привремено, мора бити унет у списак учесника са ознаком времена или тачке дневног реда. У таквом случају председавајући је овлашћен да контролише улазак и излазак са скупштине.⁷⁾

У списак учесника уносе се и подаци о номиналној вредности, класи акција које припадају присутним и заступаним акционарима. Списак се саставља на основу поднесених акција, односно потврда о њима, односно на основу овлашћења (чл.254 ст.2). Према ст.3 чл.254 ако је лицу које заступа акционаре, односно удружењу акционара дато овлашћење за остваривање права гласа, у списку се назначавача номинална вредност и класа акција за коју су добили овлашћење. За случај да је статутом предвиђена обавеза депоновања, односно пријаве (чл. 250 ст. 5), довољан је унос номиналне вредности и класе акција које су депоноване или пријављене.⁸⁾ Под

2. Godin – Wilhelmi, Aktiengesetz, Berlin 1967, стр.691; Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.204
3. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.203
4. Hüffer U., op.cit., стр.604 и тамо наведена литература.
5. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.203
6. Ibidem
7. Ibidem
8. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.204

номиналном вредношћу се подразумева укупна номинална вредност свих акција које акционар поседује – није потребно уносити номиналну вредност појединачних акција.⁹⁾ Када акционар или његов заступник учествује у скупштини само са делом акција које поседује (у случају делимичног депозита), тада се у списак учесника уноси само укупни номинални износ депонованих акција.¹⁰⁾ Уношење класе акција у списак учесника има смисла у случају потреба за доношењем посебне одлуке (сагласност акционара те класе).¹¹⁾

Коначно, обавезну садржину списка учесника представља и број гласова. Независно од тога што се, за разлику од неких националних права (на пр. немачког), у списак учесника уноси и број гласова, списак учесника не служи као основа за гласање. Треба имати у виду да се у списак учесника уносе и акционари који немају право гласа, као и акционари који имају право гласа, али не могу да га врше зато што се нису стекле претпоставке за вршење права гласа (на пр. пријава). Као што смо раније указали, списак учесника је од значаја када се исход гласања утврђује методом одузимања (субстракциони метод) и тада се мора утврдити број гласова. Том циљу служи списак присутних. Неопходни подаци се тада уносе у посебну листу, или у складу са праксом, додају списку учесника. Такви подаци не представљају саставни део законом регулисаног списка учесника.¹²⁾

У ст.4 чл.254 предвиђено је да се списак учесника даје на увид присутним акционарима и њиховим заступницима пре гласања. Овим је установљена обавеза стављања на увид списка учесника. Ова обавеза постоји, према владајућем мишљењу, и када се ради о универзалној скупштини.¹³⁾ Изузетно, према владајућем мишљењу, ова обавеза не постоји када је у питању једночлано друштво.¹⁴⁾ Законом о предузећима није утврђено ко је дужник те обавезе, што је позната ситуација у упоредном праву. У том погледу јављају се два схватања – по једном дужник те обавезе је председавајући скупштине.¹⁵⁾ Ово гледиште се заснива, између осталог, и на томе да председавајући има обавезу потписивања списка учесника, која у домаћем праву не постоји. По другом схватању та обавеза терети друштво.¹⁶⁾ Сматрамо да је прихватљиво становиште према којем је друштво дужник обавезе стављања на увид списка учесника. Ово зато што друштво има обавезу припреме скупштине и има неопходне претходне информације на основу вођења књиге акција, депозита и пријаве. Осим тога, друштво је то које има на располагању персоналне и техничке претпоставке за извршење обавезе у условима великог броја акционара.¹⁷⁾ У погледу врсте и начина стављања на увид списка учесника треба имати у виду да је тај

9. Hüffer U., op.cit., стр.603

10. Ibidem

11. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.204

12. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.204-205

13. Hüffer U., op.cit., стр.603-604; Godin-Wilhelmi, op.cit., стр.693

14. Hüffer U., op.cit., стр.604; Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.200

15. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.201

16. Hüffer U., op.cit., стр.604

17. Ibidem

списак потребан за припрему скупштине. Уобичајено је да се, на основу депозита, пријаве и књиге акција, сачини нацрт списка учесника.¹⁸⁾ Депозитна места обавештавају друштво о извршеним депозитима. Када су припремљене гласачке карте тада се копије улазница и гласачких карти предају друштву.¹⁹⁾ Електронско стављање на увид је допуштено, уколико се тиме не нарушава разумљивост и прегледност списка учесника.²⁰⁾

Као овлашћеници права на увид у закону се спомињу "присутни акционари и њихови заступници". Ради се о редакцијској непрецизности – нису у питању заступници присутних акционара, него се ради о заступницима оних акционара који своја права у скупштини врше преко заступника. С тим у складу је и формулација ст.1 чл.254. Није спорно да право увида у списак учесника имају лица која имају право учешћа у скупштини – пре свега, акционари, односно заступници акционара. Насупрот томе, спорно ја да ли право увида у списак учесника имају и остали учесници у скупштини (на пр. представници штампе), који су присутни на основу дозволе, а на основу права на учешће у скупштини.²¹⁾ Будући да се Законом о предузећима увид у списак присутних везује за акционаре и (њихове) заступнике, при чему се не спомињу "учесници" (изузев у наслову изнад чл.254), сматрамо да је за домаће право примеренији рестриктивнији приступ, према којем би само лица са правом учешћа у скупштини имала право на увид у списак присутних. Право на увид у списак учесника се не може статутом ограничити, или укинути. Исто важи и за пословник скупштине.²²⁾

Законом о предузећима није решено питање места на којем списак учесника треба да биде стављен на увид. То не мора да буде просторија у којој се скупштина одвија. То може бити и споредна просторија, али мора бити лако доступна лицима која су овлашћена на увид у списак учесника.²³⁾ Сврсисходно је да председавајући објави где је списак учесника стављен на увид и да то место буде јасно означено.²⁴⁾ При томе, председавајући нема и обавезу да прочита списак учесника²⁵⁾ и, на тај начин, саопшти његову садржину присутнима.

Законом о предузећима, за разлику од неких националних права (на пр. немачког) није потпуно решено питање времена када списак учесника мора бити стављен на увид. Предвиђено је, наиме, да се списак ставља на увид "пре гласања". То значи, пре свега, да није неопходно да списак учесника буде стављен на увид на почетку скупштине.²⁶⁾ Потребно је да је стављање на увид извршено пре првог гласања. Под гласањем се подразумева свако гласање, независно од врсте одлуке

18. Ibidem

19. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.202

20. Ibidem

21. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.207; Hüffer U., op.cit., стр.606

22. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.207

23. Hüffer U., op.cit., стр.605; Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.207

24. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.207

25. Gadow, Aktiengesetz Berlin 1961, стр.757

26. Godin – Wilhelmi, op.cit., стр.693

која се доноси.²⁷⁾ Списак мора бити доступан за вршење увида све време трајања скупштине – до последњег гласања, али и после тога, ако се по преосталим тачкама дневног реда не доноси одлука.²⁸⁾

У погледу правних последица повреде чл.254 треба имати у виду да се ради о повреди императивног законског прописа. То је разлог због којег је могуће тражити поништај скупштинске одлуке. Када је домаће право у питању поништај скупштинске одлуке је могућ у границама веома лоше регулативе чл.79 Закона о предузећима. Питање да ли је друштво одговорно или криво за повреду, није од значаја.²⁹⁾ При томе треба имати у виду да друштво може доказивати да повреда правила о списку учесника није имала утицаја на донету одлуку. Такво доказивање је посебно успешно када се установи да је списак учесника без значаја за доношење одлуке, или да његов недостатак није имао утицаја на број гласова.³⁰⁾ Неуношење или погрешно уношење акционара или његовог заступника у списак учесника није основ за поништај скупштинске одлуке.³¹⁾ Овде треба имати у виду да се ти подаци уносе по пријави акционара, односно заступника. Постоји и могућност захтева другог учесника у скупштини за накнаду штете.

2. Записник

Законом о предузећима регулисано је и питање записника са седница скупштине акционара (чл. 255). Сачињавање записника (записничке исправе) има за циљ документовање стварања воље у скупштини и, као такво, оно је у интересу свих учесника, као и поверилаца и будућих акционара, будући да служи правној сигурности.³²⁾

Пре свега, утврђена је садржина записника. Она је обавезна, али не и искључива. Садржина записника која превазилази елементе утврђене законом није недопуштена.³³⁾

Записник, пре свега, треба да садржи сваку одлуку скупштине (чл.255 ст.2) – свако стварање воље гласањем од стране акционара. У том смислу у записник се уноси, како позитивна одлука, којом се прихвата поднети предлог, тако и негативна одлука, којом се поднети предлог одбија. Радње председавајућег (на пр. одузимање речи) нису одлуке скупштине и, зато, нису обавезна садржина записника.³⁴⁾ У записник се не мора унети ни то да одлука није донета. За случај да нема кворума, скупштина се не може одржати и никакав записник није потребан.

27. Hüffer U., op.cit., стр.605; Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.207

28. Gadow, op.cit., стр.757; Годин – Wilhelmi, op.cit., стр.693

29. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.208

30. Hüffer U., op.cit., стр.606

31. Ibidem

32. Hüffer U., op.cit., стр.611

33. Gadow, op.cit., стр.760

34. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.212 - 213

Садржину записника чине и место и дан одржавања, дневни ред, лично име записничара, резултат гласања, констатација председавајућег о доношењу одлуке и издвојено мишљење појединих акционара (чл.255 ст. 1).

а) Место и дан одржавања скупштине. За уношење места довољно је уношење назива града. Дан се означава календарским подацима. Допуштено је уношење и времена, као и простора у којем је скупштина одржана (улица и број). Ако се скупштина одржавала више дана, то мора бити видљиво из записника, као и која се одлука донела првог дана, а која другог дана.³⁵⁾

б) Лично име записничара. Потпис није довољан, али је обавезан (чл.255 ст.4). Име се састоји од имена и презимена. Спорно је, ипак, да ли је довољно само презиме, или је неопходно и уношење имена.³⁶⁾ Питање је и ко одређује лице које ће водити записник. У иностраној теорији има схватања да записничара одређује председавајући скупштине, а не управни одбор (као пословодни орган).³⁷⁾ Закон о предузећима не садржи посебно правило у том погледу и сматрамо да записничара одређује директор, ако статутом, или другим општим актом није другачије предвиђено (чл.265).

Име председавајућег није обавезни елемент садржине записника, али његов потпис јесте (чл.255 ст.4).

ц) Резултат гласања. Под резултатом гласања се подразумева број гласова за и број гласова против поднетог предлога. Сматра се, према владајућем мишљењу, да број уздржаних гласова не мора бити унет у записник.³⁸⁾ Према владајућем мишљењу не мора се унети у записник ни изјава акционара да он, због забране гласања (чл.259), не узима учешћа у гласању. Ово се образлаже тиме да је законом прописана обавезна садржина записника. Зато није неопходно уношење изјава и догађаја који нису утврђени законом, независно од тога какав значај за пуноважност одлуке и њено доношење имају.³⁹⁾

Мада између броја датих гласова и правне последице постоји разлика, она произлази из броја гласова. Правну последицу броја гласова за и против, представља прихватање, или одбијање поднетог предлога.

Законом о предузећима, за разлику од неких националних права (на пр. немачког), није предвиђено обавезно уношење начина гласања у записник (прозивање, дизање руку, писмено).

д) Констатација председавајућег о доношењу одлуке. Констатација председавајућег о доношењу одлуке је обавеза председавајућег.⁴⁰⁾ У погледу констатације председавајућег о доношењу одлуке постоје одређене дилеме. Питање је, наиме,

35. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.212; Hüffer U., op.cit., стр.616

36. Gadow, op.cit., стр.760; Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.212; Hüffer U., op.cit., стр.616, Ставови се износе у погледу нотара.

37. Hüffer U., op.cit., стр.615

38. Hüffer U., op.cit., стр.617; Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.214

39. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.214

40. Gadow, op.cit., стр.761

да ли се обавеза председавајућег своди само на констатацију о броју гласова за и против поднетог предлога. Насупрот томе, као исправно гледиште се износи став да је обавеза председавајућег шира – она обухвата констатацију да је, са неопходном већином гласова, донета одлука са одређеним садржајем.⁴¹⁾ Ако констатација председавајућег не одговара стварном стању – оном што се десило, а не оном што је требало да се деси – записничар је дужан да унесе у записник констатацију председавајућег.⁴²⁾ Обавеза да се у записник унесе оно што се стварно догодило односи се и на ситуацију када председавајући утврди и број уздржаних гласова, што није неопходно, како смо раније указали.

е) Издвојено мишљење појединих акционара. Обавезно уношење издвојеног мишљења појединих акционара, с акцијскоправног аспекта, није до краја јасно. Ради се о томе да аналогји са регулативом имовинске одговорности члана управе (чл.72 ст.3), овде нема места. Осим тога, према Закону о предузећима ни право акционара да тражи поништај скупштинске одлуке није условљено тиме да се он противио одлуци скупштине и да је то унето у записник, што је као решење познато у неким националним правима (на пр. немачком).

Уз записник се прилажу списак учесника и докази о сазивању скупштине. Прилагање је извршено, ако је прилог као такав назначен у записнику и за њега трајно везан – залепљен, или причвршћен са печатом.⁴³⁾ Будући да се дневни ред објављује истовремено са сазивањем скупштине, прилагање доказа о сазивању скупштине обухвата и прилагање доказа о дневном реду.⁴⁴⁾ Потребно је приложити доказе објављивања у свим новинама у којима је, у складу са статутом, извршено објављивање.⁴⁵⁾ Има схватања да се од прилагања доказа о сазивању скупштине може одступити ако се садржина (нетачна формулација) унесе и записник, уз навођење датума, односно броја, новина у којима је извршено објављивање.⁴⁶⁾

Записник може бити сачињен у рукопису, или откуцан, односно одштампан. Тонски запис није довољан, будући да није могуће потписивање од стране председавајућег и записничара. Записник потписују председавајући и записничар (чл.255 ст.4). Потписи других лица нису неопходни (на пр. сведоци), и онда када су предвиђени статутом.

Значај потписивања записника је у томе да је записник завршен у тренутку када је потписан.⁴⁷⁾ Будући да у домаћем праву постоји захтев за два потписа, сматрамо да је неопходно њихово кумулативно постојање да би се сматрало да је записник завршен.

41. Hüffer U., op.cit., стр.617; Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.214

42. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.215

43. Hüffer U., op.cit., стр.618

44. Godin – Wilhelmi, op.cit., стр.701

45. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.219

46. Godin – Wilhelmi, op.cit., стр.701

47. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.223

Када је записник завршен његово мењање је само ограничено допуштено. Допуштено је, наиме, у складу са процесним правилима, вршење техничких исправки - словних грешака, грешака у рачуну и других очигледних нетачности. Даље исправке записника нису допуштене. Одлука не може постати саставни део записника путем једног накнадног записника. У вези са овим доминирајућим ставом треба указати на једно специфично схватање. Није прихватљиво да једна одлука која је донета под неким условом, а као безусловна унета у записник, постаје важећа ако услов накнадно буде унет у записник.⁴⁸⁾ У случају да је исправка записника допуштена, њу може учинити само лице које је сачинило записник, при чему не постоји временско ограничење. У сваком случају, када су на основу нетачне садржине записника предузете одређене мере (на пр. исплата превисоке дивиденде), исправка мора да изостане.⁴⁹⁾ Ово зато што грешка није очигледна.

Законом о предузећима је предвиђено да акционари и друга лица, која имају правни интерес, имају право прегледа записника. Пословником о раду скупштине се утврђује начин прегледа записника. У том погледу треба утврдити право да се сачини копија записника, при чему би трошкове требало да сноси лице које тражи сачињавање копије.

У погледу правних последица повреде чл.255 треба разликовати да ли се ради о повреди правила којима се регулише записник, или је у питању повреда правила о прилозима.⁵⁰⁾ Када се ради о записнику треба разликовати да ли је у питању повреда која се односи на одлуку, или на издвојено мишљење.

Када је у питању одлука скупштине, непотпуно или погрешно сачињени записник води ка једној ригидној последици. Таква одлука се може поништавати као незаконита. И у овом случају, када је домаће право у питању, поништај је могућ у границама чл.79 Закона о предузећима. У случају да је записник непотпун, у смислу да одлука није уписана у записник, таква одлука правно не постоји.⁵¹⁾ Иста последица наступа и у случају само делимичног пропуштања да се одлука унесе у записник. Ако је у записник уписана погрешна одлука, тада стварно донета одлука правно не постоји, а уписана одлука није од стране скупштине донета.⁵²⁾ Ако је у записник унето неколико одлука правне последице се односе само на одлуку која није унета, или је неправилно унета, као и на од ње неодвојиве одлуке.⁵³⁾

Када списак учесника, или доказ о сазивању скупштине недостаје, или није правовремено приложен, треба указати да постоје различита мишљења у погледу могућности постављања захтева за поништај одлуке.⁵⁴⁾ Тако се према једном ста-

48. Ibidem

49. Ibidem

50. Hüffer U., op.cit., стр.620

51. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.226

52. Ibidem

53. Ibidem

54. Hüffer U., op.cit., стр.620

ву може тражити поништај одлуке, али само када је искључено да је ова повреда утицала на одлуку.

За случај да записник не садржи издвојено мишљење појединих акционара, ова околност не утиче на пуноважност онога што је у записник унето.⁵⁵⁾

**Professor Ph.D. Zoran Arsić,
Faculty of Law, Novi Sad**

List of Participants and Minutes of the Shareholders General Meeting

Summary

The list of participants is a subject of legal regulation in connection with processing of shareholders' general meeting. The requirement of our law about it is harmonized with comparative law regulation. The minutes of shareholders' general meeting is evidence on creation of will of a company limited by shares, because general meeting's decision is null and void, if it is not written down in the minutes.

Key words: *shareholders' general meeting, list of participants, minutes*

55. Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр.227